

ENRIC UCELAY-DA CAL · BORJA DE RIQUER · PERE GABRIEL
GEMMA RUBÍ · FERNANDO MARTÍNEZ · MIGUEL CABO
LUDGER MEES · FRANCESC ESPINET · RAMON ALQUÉZAR

SOLIDARITAT CATALANA I ESPANYA

(1905-1909)

EDICIÓ A CURA DE GEMMA RUBÍ
I FRANCESC ESPINET

EDITORIAL BASE

SUMARI

Introducció _____	7
Gemma Rubí (UAB) i Francesc Espinet (UAB)	
1. La paraula «solidaritat» _____	15
Enric Ucelay-Da Cal (UPF)	
2. Construcció i destrucció de la Solidaritat Catalana: el paper de la Lliga Regionalista _____	47
Borja de Riquer i Permanyer (UAB)	
3. Les eleccions generals de Solidaritat Catalana del 21 d'abril de 1907 _____	69
Gemma Rubí (UAB)	
4. Republicanisme nacionalista, Solidaritat Catalana i Solidaritat Obrera _____	105
Pere Gabriel (UAB)	
5. Salmerón y las solidaridades _____	135
Fernando Martínez López (Universidad de Almería)	

6. La inmensa minoría: la fugaz experiencia y las perdurables consecuencias de la Solidaridad Gallega _____ 167
Miguel Cabo Villaverde (Universidad de Santiago de Compostela)
7. La Euskadi invertebrada: el País Vasco en tiempos de la Solidaridad Catalana _____ 199
Ludger Mees (Universidad del País Vasco)
8. La Solidaritat Catalana i la premsa gràfica _____ 223
Francesc Espinet i Burunat (UAB)
9. La Setmana Tràgica i el rol desenvolupat per Solidaritat Obrera _____ 287
Ramon Alquézar Aliana (UAB)

INTRODUCCIÓ

Teniu a les mans el llibre que recull les ponències presentades al col·loqui «Solidaritat i Espanya ara fa cent anys (1907-2007)» que se celebrà a la Universitat Autònoma de Barcelona els dies 14 i 15 de desembre de 2007, i que fou organitzat pel Centre de Recerca en Estudis d'Història Social i Cultural i la revista d'història *MiC* del departament d'Història Moderna i Contemporània d'aquella universitat. Aquest esdeveniment acadèmic tenia la finalitat de commemorar els cent anys d'aquell moviment de masses que de forma gairebé unitària va aplegar bona part de les forces polítiques catalanes i la societat civil en un front comú, una mena de revolta d'emancipació cívica, per reivindicar la personalitat catalana davant de Madrid i els governs centralistes de la Restauració. Un ressò històric que ens recorda la gran importància que revesteix la necessitat urgent d'entesa que reclama insistentment la societat civil catalana actual que, davant dels reptes que té plantejats, no rep a canvi un finançament just i adequat. Ens ha interessat així analitzar novament aquell fet transcendental en la història del catalanisme polític, si bé també observar la dimensió de regeneració democràtica que

revestí i l'impacte i les repercussions que generà en altres indrets de l'Estat on s'intentà assajar també un experiment solidari.

Sorprenentment, malgrat la centralitat que els esquemes interpretatius dominants han concedit a Solidaritat Catalana, la historiografia catalana no li ha dedicat una monografia específica renovada i innovadora, més enllà del ja clàssic llibre de Joaquim Camps i Arboix publicat l'any 1970 que, en molts aspectes, continua essent ben útil, i de la iniciativa impulsada pel Centre d'Història Contemporània d'organitzar una taula rodona per commemorar els fets del *Cu-Cut!* el novembre del 2005.¹ Certament, el moviment de Solidaritat Catalana comportà la *mise en scène* de l'anomenada «qüestió catalana» en la política espanyola. Una estratègia defensada i capitalitzada preferentment per la Lliga Regionalista, però en la qual intervingueren altres actors polítics que amb posterioritat foren incapaços, perquè no en saberen o no volgueren, d'exercir el mateix rol interlocutor amb l'Estat central que aquella sí que exercí. Aquesta seria la perspectiva governamental dels gabinets de la Restauració tardana que hagueren de fer front al «*problema catalán*» en una conjuntura de desintegració del sistema polític i de descomposició del torn dinàstic. El «*problema catalán*» era naturalment la reivindicació de l'autonomia catalana, però també —i això, a diferència d'aquella problemàtica, no era nou perquè s'havia desenvolupat al llarg del segle XIX— la preocupació insistent per l'alteració constant de l'ordre públic, el quasi permanent estat de violència política en què vivia la societat catalana, en definitiva la considerada insubordinació i rebel·lia dels catalans.

Una societat, la catalana, difícil d'entendre des de fora, conflictiva i reivindicativa, i capaç en moments determinats de dur a terme amplíssimes solidaritats interclassistes com la que es teixí entre polítics i forces socials entre 1905 i 1909. Les manifestacions al carrer més

1. Joaquim de CAMPS I ARBOIX, *Història de la Solidaritat Catalana*, Destino, Barcelona, 1970. Jordi CASASSAS; Agustí COLOMINES; Eduardo GONZÁLEZ CALLEJA; Francesc SANTOLÀRIA, *Els Fets del Cu-Cut!, cent anys després*, Centre d'Història Contemporània de Catalunya, Barcelona, 2006.

massives, transversals i temporalment més properes a aquest període havien estat les de defensa del proteccionisme econòmic als anys vuitanta del segle XIX que havien unit patrons i obrers. Una demostració col·lectiva més d'una societat que tenia veritables dificultats per expressar-se i canalitzar les seves demandes a un Estat que en lloc de comprendre, castigava, reprimia i problematitzava, en definitiva, l'existència d'una cultura nacional distinta i d'unes específiques identitats de classe i de gènere que atemorien aquest Estat i a voltes produïen la seva obcecació.

Malgrat els espectaculars èxits socials i polítics obtinguts, la Solidaritat s'esberlà essencialment a causa de l'enfrontament creixent que s'establí entre la dreta i l'esquerra solidàries a l'entorn de com gestionar aquell protagonisme polític que havien conquerit al parlament i a la vida política espanyola, i del seu veritable abast democràtic. L'aparició d'una Solidaritat Obrera, si no contraposada almenys paral·lela a ella, d'una banda, i l'oposició interna sobre la interpretació d'uns i altres respecte al sentit del concepte de democràcia (entesa alternativament com estamental o corporatiu d'origen medieval, per uns, a la manera republicana moderna, per altres, i fins i tot com la democràcia directa o sindicalitzada, per uns tercers), de l'altra, esquerdà la Solidaritat Catalana. Però fou l'anomenada per molts Setmana Tràgica la que reblà la desfeta d'aquella experiència comunitària i la substituï per una revolta col·lectiva, perquè era el clam d'insubordinació de tota una societat, ja no pas dels sectors més organitzats, ni tan sols de la Solidaritat Obrera, sinó de les classes populars, obrers, treballadors dels tallers, artesans, dones, nens, soldats, a l'uníson, sense direcció política de cap mena, defensant l'anarquia, la revolució i la república, amb el llenguatge tradicional de la protesta activa. Una nova solidaritat amb protagonistes diferents però novament amb un fort sentit col·lectiu, que desbordà els polítics que no saberen o no pogueren reconduir-la, mentre es produïa el silenci de tots plegats, fins i tot davant d'actes de profanació religiosa. Una explosió, al capdavant, d'ira continguda, gestada molt temps enllà. Per això aquesta setmana ha estat tan difícil d'interpretar.

Una de les grans virtuts d'aquest llibre és la d'inserir el moviment solidari català en un context territorial més ampli, l'espanyol, en tant que experiment de regeneració democràtica per a Espanya, i com a assaig regionalista, de revitalització de les regions en una Espanya descentralitzada; mentre que una segona virtut, no menys important, seria la de reivindicar la pluralitat política i geogràfica de Catalunya. Pluralitat política en el sentit que la Lliga, malgrat tenir la iniciativa i no desfer-se en cap moment del comandament de l'estratègia solidària, la compartí amb els republicans de la Unió que en realitat havien tingut la idea. Havia estat Salmerón el mentor d'aquesta unió, i aquest gest polític i el seu viatge electoral per Catalunya foren els darrers grans actes polítics d'aquest ancià republicà. Al mateix temps, la conjuntura solidària obria noves expectatives amb la creació d'un partit novell, el Centre Nacionalista Republicà, que no fou una simple deserció de la Lliga, una mera qüestió personalista, no fou simplement la reacció davant la incomoditat d'aquells que se sentien republicans i alhora catalanistes en un partit conservador, sinó el punt de partença d'un nou espai polític, republicà i nacionalista, en part hereu de vells i nous federalismes, en part deutor de les més recents manifestacions de la Unió Catalanista, però fonamentalment nou. En segon lloc, també s'inicià la satel·lització de bona part del carlisme català en relació amb la Lliga i en conseqüència l'aglutinació d'una dreta catalanista heterogènia formada per catalanistes conservadors, catòlics, integristes, carlins i independents administrativistes. En tercer lloc, comportà la consumació del trencament definitiu del republicanisme unionista i la necessitat de la seva reconversió, així com l'extensió, per bé que momentània, del republicanisme lerrouxista fora de Barcelona. Una experiència similar experimentaren els dinàstics, liberals i conservadors de totes les fraccions, que de forma progressiva aniran perdent influència política al conjunt del Principat, però no pas per això hem de deixar de tenir-los en compte i d'observar els autèntics esforços que feren per adaptar-se a un nou escenari polític de pèrdua de llur monopoli, amb certes connivències conjunturals, si no en les bases, sí en les altures, amb la mateixa Lliga.